

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

همه‌گیری ویروس کرونا و مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها (گزارش دوم)

نسرین نورشاهی

رئیس و عضو هیات علمی مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

فاتح مرادی نیاز

کارشناس گروه نوآوری‌های آموزشی و درسی

بهار ۱۳۹۹

بحران عالم گیر و جهانی شده کرونا تغییرات اساسی و بنیادینی را در تمام شئون زندگی فردی و اجتماعی افراد و نهادهای مختلف موجب شده است. شواهد پزشکی نشان می دهد افراد دارای بیماری های زمینه ای و برخوردار از سیستم ایمنی ضعیفتر در معرض آسیب جدی تری قرار دارند. این موضوع در بعد کلان اجتماعی خود نشان از آن دارد که جوامع و کشورهای دارای مشکلات زمینه ای که از سیستم اقتصادی- اجتماعی ضعیفتری برخوردار هستند در معرض خسارت های هولناک اجتماعی و اقتصادی جدی تری قرار دارند. چند سالی است که تعدادی از اندیشمندان دانشگاهی کشور^۱ به دفعات به لزوم به رسمیت شناختن مسئولیت های اجتماعی دانشگاه هشدار داده اند به اعتقاد برخی از اندیشمندان، جامعه ما در این موقعیت حساس بیش از هر چیزی نیازمند رهایی از "توهم آگاهی" است، توهم دانستن و توهم آگاهی و اشراف بر ابعاد این بحران خود می تواند به عمیق تر و پیچیده تر شدن بحران منجر شود، همانطور که امروز کادر بهداشتی و درمانی خط مقدم مبارزه با این بیماری هستند، دانشگاه و دانشگاهیان نیز باید در خط مقدم آگاهی بخشی و فهم پذیری موقعیت کنونی جامعه برای قشرهای مختلف باشند. باید در نظر داشت که آگاهی بخشی صرفا به این معنی نیست که مدام و مستمر توصیه های پزشکی و بهداشتی را به زبان ساده تر به مردم منتقل کرد و شعار "در خانه بمانیم" را سرلوحه فعالیت های خود قرار دهیم. چرا که این موضوع توسط رسانه های مختلف مکررا در حال تکرار است اما می بینیم که چندان تاکنون اثرگذار نبوده است و لذا مسئولیت اجتماعی دانشگاه ایجاب می کند در فرایند زدودن توهم آگاهی و توهم ناچیزانگاری بحران قدم بردارد (محمودی، ۱۳۹۹).

در ادامه سلسله گزارش های مطالعه سریع پیرامون مسئولیت اجتماعی دانشگاه و همه گیری ویروس کرونا، در این بخش به بررسی دو دانشگاه دیگر و اقدامات و دستاوردهای که در زمینه مقابله با ویروس کووید ۱۹ داشته اند پرداخته می شود (در گزارش اول دو دانشگاه جانز هاپکینز و آکسفورد مورد بررسی قرار گرفت). در این گزارش دو دانشگاه اوپسالا در سوئد و دانشگاه استانبول در ترکیه مورد مطالعه قرار گرفته است .

دانشگاه آوپسالا – سوئد

دانشگاه آوپسالا^۲ یکی از دانشگاه‌های پژوهشی در شهر آوپسالا در سوئد است و کهن‌ترین دانشگاه در منطقه

دانشگاه آوپسالا

اسکاندیناوی به شمار می‌رود. این دانشگاه در سال ۱۴۷۷ پایه‌گذاری شده است. دانشگاه آوپسالا و اعتبار علمی آن باعث شده است که در لیست بهترین دانشگاه‌های شمال اروپا قرار گیرد و همچنان در لیست ۱۰۰ دانشگاه برتر دنیا جایگاه خود را حفظ نموده است. این دانشگاه در حوزه‌های مطالعات علوم اجتماعی، حقوق و در کل علوم انسانی بسیار شناخته شده است. در این قسمت و با توجه به جایگاه دانشگاه

به بررسی تمهیداتی و اقداماتی پرداخته میشود که در حوزه مقابله با همه‌گیری ویروس کرونا در دانشگاه آوپسالا انجام گرفته است.

قبل از ورود به این بحث، لازم است اشاره کرد که سوئد از معدود کشورهای جهان و تنها کشور اروپایی بود که بر خلاف کشورهای دیگر در زمینه مقابله و کنترل ویروس کرونا تمهیدات سخت‌گیرانه‌ای در پیش نگرفت. برای مثال، در چهارچوب تدابیر دولت سوئد در مبارزه با ویروس کرونا، تنها دبیرستان‌ها و دانشگاه‌ها بسته شده و مهدکودک‌ها، مدارس ابتدایی، رستوران‌ها، کافه‌تریاها، سالن‌های ورزشی، مراکز خرید و فروش باز بوده و همچنین با ارائه خدمات از سوی وسائل نقلیه جمعی برای مردم، مدل مختص به سوئد در این مبارزه اجرا می‌شود. مدلی که با انتقادات روزافزونی روبرو شده است. یکی از دلایلی که برای عدم مخالفت مردم با رویکرد دولت این کشور اشاره دارد این است که مردم سوئد به تمامی توصیه‌های نهادهای دولت دقیقاً عمل کرده و مردم سوئد از فرهنگ اعتماد به نهادهای ذی‌ربط برخوردار هستند. این رویکرد منحصر به فرد سوئد هر چند با انتقادات گسترده مواجه شده است اما در روزهای اخیر شاهد تثبیت روند آمارهای مربوط به میزان مبتلایان و مرگ و میر ناشی از ویروس است. در حال حاضر آمار مرگ و میر ناشی از ویروس کووید ۱۹ در سوئد ۱۵۴۰ نفر است و آمار مبتلایان نیز بیش از ۱۴ هزار نفر است. این آمار در مقایسه با کشورهای اسکاندیناوی که محدودیت‌های سخت‌گیرانه اعمال کرده‌اند

² Uppsala university

بسیار بیشتر و در مقایسه با کشورهای چون ایتالیا، اسپانیا و بریتانیا بسیار کمتر است. آندرس تگنل^۳، اپیدمیولوژیست و معمار این رویکرد، معتقد است که در روزهای ابتدایی و بعدتر انتقادها به این رویکرد بسیار زیاد بود اما طی روزهای اخیر با تثبیت روند ابتلا و مرگ و میر ناشی از ویروس کرونا شاهد کاهش انتقادات و امید به گذار از این مرحله با حداقل قربانی هستیم. در مورد اتخاذ این رویکرد منحصر به فرد، یک عامل مهم در ساختار و بافت جامعه سوئد بسیار حائز اهمیت است و آن تعداد بسیار زیاد خانواده‌های تک نفره در این کشور است. چیزی حدود نیمی از خانواده‌ها در سوئد تنها یک نفر است و همزمان میزان ارتباط و تعامل خانواده‌ها و افراد نسل‌های مختلف با هم بسیار کم است (Bloomberg, 2020). روندی که در ایتالیا کاملاً برعکس است. از سوی دیگر سیستم بهداشت و بیمارستان سوئد نیز جزء پیشرفته‌ترین‌ها در دنیا است و البته تبعات اقتصادی و رکود سنگینی که تعطیلی گسترده به همراه دارد در مجموع دولتمردان سوئد را ترغیب کرد که رویکردی متفاوت به این همه‌گیری ویروس کرونا داشته باشند و در ظاهر امر و تا کنون نیز تقریباً رویکرد موفق‌تری بوده است.

رویکرد جامعه دانشگاهی به رویکرد نرم دولت سوئد در مقابله با همه‌گیری ویروس کرونا

بر خلاف روند مخاطره‌آمیزی که دولتمردان سوئد برای مقابله با ویروس کرونا در پیش گرفته‌اند و در ابتدای بحث بدان اشاره شد، اساتید و چهره‌های دانشگاهی (حدود دو هزار نفر) با تردید در سیاست نرم دولت نسبت به مقابله و کنترل کرونا، با انتشار بیانیه‌ای مشترک از حکومت این کشور خواستند تا فوراً مانند دیگر کشورهای جهان تدابیر لازم را در این زمینه اتخاذ کند. به نظر می‌رسد. جامعه دانشگاهی این کشور به عنوان یک مسئولیت اخلاقی و اجتماعی و در راستای آگاهی‌بخشی عمومی، مخاطراتی که اتخاذ این قبیل رویکردها می‌تواند به همراه داشته باشد را گوشزد کرده و از دولتمردان سوئد می‌خواهند که رویکردهای انسانی‌تری در پیش بگیرند. به باور آنها شاید بتوان چرخ اقتصاد کشور را چرخاند و با هزینه‌های اقتصادی کمتری این بحران را پشت سر گذاشت اما قربانی کردن جمعی از افراد جامعه که اکنون در دهه ششم و هفتم حیات خود هستند و بهترین سال‌های عمر خود وقف خدمت به جامعه کرده‌اند اصلاً و اصولاً انسانی نیست.

تمهیدات اندیشیده شده در دانشگاه اوپسالا در مورد همه‌گیری ویروس کرونا

تصمیم معاونت دانشگاه اوپسالا در مورد اقدامات مقتضی در پاسخ به گسترش ویروس کووید ۱۹ در سه بخش قابل تفکیک است. در بخش اول، کلیه فعالیت‌های مربوط به تدریس و ارزیابی در دانشگاه اوپسالا از ۱۸ مارس خارج از محوطه دانشگاه انجام خواهد شد و هیچ آزمون کتبی در خود دانشگاه برگزار نمی‌شود. به عبارت دیگر، برگزاری امتحانات و ارزیابی‌های ضروری از طریق اینترنت و به صورت آنلاین خواهد بود. در بخش دوم، تمام جلسات و برنامه‌های گروهی ضروری دانشجویان و اساتید به صورت آنلاین و از راه دور برگزار می‌شود. در دانشگاه

³ Anders Tegnell

پیشتر از دانشجویان و اساتید در مورد نرم‌افزاری که اکثریت برای برقراری ارتباط تصویری آنلاین از طریق آن موافق هستند نظرسنجی شد و در نهایت نرم‌افزار زووم^۴ متعلق به کمپانی گوگل^۵ با نظر اکثریت انتخاب شد. در بخش سوم، تمام فرایندها و کلاس‌های درس حضوری کنسل و به صورت آنلاین برگزار خواهد شد. در زمینه تغییرات اعمال شده در مورد نحوه برگزاری کلاس‌ها و کل فرایند آموزشی و پژوهشی، دانشگاه تمهیدات لازم برای ارائه آموزش‌ها مورد نیاز با نرم‌افزارها و ابزارهای که دانشجویان و اساتید کمتر با آنها آشنای دارند فراهم شده است. دانشگاه اویسلا همچنین به صورت مدون و مشروح توصیه‌ها و پیشنهادهای به دانشجویان دارد تا بتوانند بهتر وضعیت و موقعیت خود را تنظیم کرده و در مقابله با شیوع ویروس کرونا مشارکت فعالانه داشته باشند. یکی از نکات مهم علاوه بر توصیه‌های معمول که تقریباً بسیاری از دانشگاه‌ها در سراسر جهان و دانشگاه اویسلا نیز ارائه کرده‌اند، برخورد و تعامل نقادانه با منابع خبری در فضای مجازی و به ویژه اپلیکیشن‌های ارتباطات جمعی مانند واتساپ، تلگرام و غیره است. دانشگاه اویسلا از دانشجویان می‌خواهد که گزارش‌های پخش شده در رسانه‌ها را با مقایسه با منابع معتبر بررسی کنند تا از پخش هرگونه شایعات و اطلاعات نادرست که موجب گمراهی و اضطراب است جلوگیری شود (Uppsala university, 2020).

نکته جالبی که در همان ابتدای ورود به وبسایت دانشگاه اویسلا جلب توجه می‌کند کادری است مختصر و مفید با عنوان «مسئولیت مشترک ما». تقریباً در تمام صفحات و لینک‌های دانشگاه این کادر در گوشه‌ی گنجانده شده است که به مخاطبان یادآوری کند که چه مسئولیت خطیری نسبت به خود و نسبت به دیگران بر عهده دارند (کادر سبز رنگ).

مسئولیت مشترک ما

- اگر بیمار هستید یا علائم عفونت تنفسی دارید در خانه بمانید. تا زمانی که بیمار هستید در خانه بمانید. اگر بیمارتر شوید و نتوانید خودمراقبتی در خانه داشته باشید، می‌توانید برای مشاوره پزشکی با شماره ۱۱۷۷ تماس بگیرید. قبل از رفتن به محل کار یا مدرسه حداقل دو روز صبر کنید.
- بهداشت دست را به خاطر بسپارید: دست‌هایتان را با آب و صابون بشوید و با دست‌هایتان بینی، دهان و چشم‌های خود را لمس نکنید. در صورت سرفه و عطسه جلو دهان و بینی خود را با دستمال یا دستانتان بگیرید.
- از طریق Krisinform.se و آژانس‌های بهداشت عمومی سوئد به روز باشید.
- از دست دادن با افراد خودداری کنید.
- ارتباطات روزمره و اجتماعی خود را قطع کنید.

⁴ Zoom

⁵ Google

⁶ Our shared responsibility

اقدامات پژوهشی و علمی دانشگاه اوپسالا در زمینه مقابله با همه‌گیری ویروس کرونا

محققان در دانشگاه اوپسالا در حال کار بر روی الگویی هستند^۷ که احتمالاً به صورت تقریباً دقیق نحوه شیوع ویروس کرونا در سوئد را توصیف و ترسیم می‌کند تا بتوان به کمک آن اطلاعات و چشم‌اندازی قابل اتکا در اختیار سیاست‌گذاران و مسئولان کشور قرار داد تا هر چه بهتر و منسجم‌تر راهکارهای مقابله و کنترل ویروس را در پیش بگیرند و از مخاطرات آن بکاهند. یاسمین گاردنر^۸، پژوهشگر دوره پسادکتر در گروه شیمی دانشگاه اوپسالا، در حال ساخت مدلی است که می‌تواند شیوع عفونت را در بین مردم سوئد محاسبه کند. این مدل با داده‌های مربوط به جمعیت سوئد به عنوان مثال، سن، شغل و موقعیت جغرافیایی افراد هماهنگ شده است. این داده‌های جامع جغرافیایی و جمعیتی همراه با پارامترهای فرهنگی است که توسط محققان مطالعات کشورهای مشابه سوئد نیز بدست آمده است بدین منظور است که به عنوان مثال متوجه شد که هر فرد چه تعداد مخاطب (دوستان، خانواده، همکاران) را در روز می‌بیند یا انتظار می‌رود که ببیند.

به منظور وارد کردن داده‌های صحیح به مدل، گاردنر و همکارانش با اپیدمیولوژیست‌ها وارد همکاری شدند تا دریابند که چه عواملی بر سلامت یک جمعیت تأثیرگذار است. به عبارت دیگر، در طراحی این مدل و محاسبه‌های مربوطه به آن حوزه‌ها و گروه‌های پژوهشی مختلفی با هم مشارکت کرده‌اند. همچنین، به دلیل حجم بسیار زیاد داده‌ها و محاسبات آن لازم بود که ابرکامپیوترهای ویژه که تنها در اختیار نهادهای دولتی و شرکت‌های بزرگ است را به کمک طلبید. در نتیجه تمهیداتی اندیشیده شد تا امکان محاسبه داده‌ها به کمک ابرکامپیوترهای UPPMAX در اوپسالا، HPC2N در اومئو^۹، NSC در لینشوپینگ^{۱۰} و PDC در استکهلم فراهم شود. در واقع، دولت و نهادهای دولتی تمام امکانات و ظرفیت‌های موجود را در اختیار پژوهشگران و دانشمندان این کشور قرار داده‌اند و در این راستا تمام شرایط و تمهیدات لازم را برای تسهیل روند شناخت، بررسی و مقابله با ویروس کرونا آماده کرده‌اند. به عبارت دیگر، وجود حس اعتماد و تعامل دوسویه که بین دولت، بخش خصوصی و مراکز علمی از جمله دانشگاه‌ها سبب شده است که یک نوع تعهد اخلاقی و انسانی در کلیت آن شکل بگیرد که این جو سازنده امکان تشریک مساعی و همکاری مراکز مختلف را تسریع و در نهایت به متبلور شدن آنچه که مسئولیت اجتماعی دانشگاه خوانده می‌شود انجامیده است. در حقیقت، فارغ از مسئولیت اجتماعی که دانشگاه و مراکز علمی و درمانی همواره نسبت به جامعه بر عهده دارند و در چنین شرایطی بحرانی این مسئولیت دوچندان می‌شود، این مهم که نهادهای اجرایی مانند دولت و حاکمیت چطور در این شرایط عمل می‌کنند و تعهدات خود را ادا می‌کند در

⁷ <https://www.uu.se/en/news-media/news/article/?id=14476&typ=artikel>

⁸ Jasmine Gardner

⁹ Umeå

¹⁰ Linköping

ثمربخش بودن و نمایان شدن اثرات این مسئولیت اجتماعی بسیار حائز اهمیت است. در صورتی که دانشگاه و جامعه دانشگاهی و علمی با تمام توان ایفای نقش کند اما دولت و نهادهای دولتی در این روند به عنوان پشتیبان و کاتالیزور عمل نکند قطعاً تحقق اهداف و ادای آنچه که امروز پیشگیری، کنترل، مقابله و در نهایت درمان بیماران کووید ۱۹ است، ممکن نخواهد بود و تحقق و نمود مسئولیت اجتماعی دانشگاه در حد حرف باقی خواهد ماند.

چاپ سه بعدی^{۱۱} به کمک بیمارستان‌ها و کادر درمان آمدند

یکی از نکاتی که همواره در جریان مقابله با همه‌گیری ویروس کرونا مورد توجه و تاکید بود، لزوم تهیه مواد و

نمونه محافظ‌های صورت که به کمک تکنولوژی چاپ سه بعدی در دانشگاه اویسالا تولید شده است

تجهیزات لازم از قبیل ماسک، محافظ صورت، مواد ضد عفونی‌کننده و دستکش برای کادر درمان و تمامی افراد بوده است. همواره در کنار این تاکیدات، کمبود این مواد و لزوم تلاش برای جبران این کمبودها گوشزد شده است. در این راستا و برای یاری رساندن به کادر درمان در بیمارستان‌ها، دانشگاه اویسالا با همکاری بخش بیمارستانی این دانشگاه موفق شدند با استفاده از

ظرفیت‌های موجود در جهت تولید محافظ صورت به کمک پرینترهای سه بعدی اقدام کنند^{۱۲}. همانطور که در تصویر شماره ۱ نیز مشخص است یوهان کرگر^{۱۳} و آدام انگریگ^{۱۴} پژوهشگران دانشگاه اویسالا اولین نمونه‌های تولید شده ماسک صورت به کمک پرینترهای سه بعدی در آزمایشگاه این دانشگاه را بر صورت دارند. مسئولان دانشگاه و بخش آزمایشگاه مجهز به چاپگرهای سه بعدی اعلام کرده‌اند که تمام تجهیزات و امکانات خود را بکار

¹¹ Three-dimensional Printing

^{۱۲} چاپ سه‌بعدی شامل مجموعه‌ای از فرآیندها است که مواد به‌صورت کنترل‌شده‌ای به یکدیگر پیوند داده می‌شود تا یک شی سه‌بعدی ساخته شود. معمولاً این کار به‌صورت لایه‌لایه انجام می‌شود. در تعریفی دیگر، چاپ سه‌بعدی هر فرایندی را گویند که در آن با قرارگیری پی‌درپی لایه‌هایی به روی یکدیگر، در یک سطح مقطع دوطرفه، اشیائی سه‌بعدی ساخته می‌شود. این فرایند نظیر همان رویدادی است که با پاشش مرکب یا جوهر بر روی کاغذ در انواع دیگر چاپ سراغ داریم؛ با این تفاوت که در چاپ سه‌بعدی این اتفاق با تبلور، سفت شدن یا انقباض یک مادهٔ مایع یا پودرمانند در هر نقطه از مقاطع عرضی آن جسمی که می‌خواهیم چاپ کنیم می‌افتد. وجود رایانه در چنین فرایندی یک ضرورت است، چراکه پایه و اساس آن بر «طراحی به کمک رایانه (کد)» استوار است.

¹³ Johan Kreuger

¹⁴ Adam Engberg

می‌گیرند تا در اسرع وقت و با توجه به ظرفیت‌ها تعداد محافظه‌های صورت بیشتری برای پزشکان و کادر درمان بیمارستان‌ها تولید کنند.

با وجود رویکرد تقریباً متفاوت دولت سوئد در زمینه مقابله و جلوگیری از شیوع ویروس کرونا که به نسبت سایر کشورهای جهان چندان سخت‌گیرانه نبوده است، اما دانشگاه‌ها و مراکز علمی این کشور تمام تلاش و ظرفیت‌های خود را به کار گرفته‌اند تا دامنه و تبعات این بیماری را کاهش دهند. البته نکته جالب توجه در مورد سوئد و رویکرد متمایز دولتمردان این کشور به همه‌گیری ویروس کرونا، وجود اعتماد و باور راسخی است که بین دولت و ملت این کشور جاری است. مردم سوئد با وجود ریسک بالای تصمیم دولت این کشور در عدم اجرای منع کامل آمد و رفت و قرنطینه کامل، اما اعتماد کردند و می‌شود گفت تا حدود زیادی جواب این اعتماد را تا کنون گرفته‌اند. اقتصاد سوئد مانند اقتصاد سایر کشورهای اروپایی وارد رکود نشده است و در عین حال آمار مرگ و میر و مبتلایان به ویروس کووید ۱۹ با توجه به تبعات آن تا حدودی قابل قبول است.^{۱۵}

دانشگاه استانبول ترکیه

در چهارمین مورد از دانشگاه‌های تا کنون در زمینه اقدامات و تمهیدات مربوط به همه‌گیری ویروس کووید ۱۹ مورد بررسی قرار گرفته است، قصد بر آن است در اینجا به دانشگاه استانبول^{۱۶} در ترکیه پرداخته شود. بعد از بررسی اجمالی سه دانشگاه تراز اول جهان که همگی در کشورهای توسعه‌یافته آمریکای شمالی و اروپا بودند، در اینجا لازم دیدیم به دانشگاهی خوب، اما همجوار با ایران که به لحاظ بافت جمعیتی و جغرافیایی بیشتر به ایران شبیه است و در ضمن می‌توان مقایسه‌ای نیز داشت، پرداخته شود.

دانشگاه استانبول یکی از قدیمی‌ترین دانشگاه‌های دولتی ترکیه و جهان محسوب می‌شود و برای اولین بار به عنوان

دانشگاه استانبول ترکیه

مدرسه دینی در قرن ۱۵ توسط عثمانی‌ها ساخته شد. دانشگاه استانبول دارای ۱۷ دانشکده، ۴ مدرسه عالی، یک مرکز آموزش موسیقی، ۱۴ انستیتو و ۱۴ مرکز تحقیقاتی می‌باشد. در حال حاضر این دانشگاه ۷۳ هزار دانشجو و ۴۵۶۳ عضو کادر علمی دارد که از این تعداد بیش از ۸۱ هزار در مقطع کارشناسی، ۱۷ هزار در مقطع کارشناسی ارشد و ۱۰ هزار دانشجو در مقطع

¹⁵ <https://www.uu.se/en/news-media/news/article/?id=14468&typ=artikel&lang=en>

¹⁶ Istanbul university

دکتر و فوق دکترا مشغول به تحصیل هستند. همچنین ۷۰ هزار دانشجو بین‌المللی دارد که در دوره‌های آموزشی از راه دور دانشگاه استانبول شرکت کرده‌اند. امور آموزشی دانشگاه استانبول توسط ۱۲۷۰۰ کارشناس و استاد در ۱۷ دانشکده این دانشگاه انجام می‌گیرد. در حال حاضر بیش از ۶۰۰۰ دانشجوی ایرانی در دانشگاه‌های مختلف کشور ترکیه مشغول به تحصیل هستند که از این تعداد حدود ۲۰۰۰ دانشجو در دانشگاه دولتی استانبول کشور ترکیه در حال تحصیل هستند. دانشجویان دانشگاه استانبول تا به امروز موفق به کسب دو جایزه نوبل توسط اورهان پامول^{۱۷} در رشته ادبیات و پروفیسور عزیز سانچار در رشته شیمی شده‌اند. دروس در رشته‌های مختلف بیشتر به زبان ترکی می‌باشد. اما دروس در بعضی از دانشکده‌ها به زبان انگلیسی نیز تدریس می‌شود.

اقدامات دانشگاه استانبول در زمینه همه‌گیری ویروس کرونا

در مورد فرایند آموزش دانشجویان و عدم اخلاص در روند آموزش دانشگاه استانبول تمهیدات لازم را برای این هدف در نظر گرفته است. دانشگاه استانبول در تلاش است تا با استفاده از سیستمی با عنوان "سیستم دروس زنده دانشگاه استانبول"^{۱۸} امکانات آموزشی از راه دور خود را بهبود بخشد. این سیستم به منظور حصول اطمینان از عدم اختلال در فرایند تحصیلی دانشجویان آماده شده است و درسها به صورت زنده و آنلاین از تاریخ ۶ آوریل ۲۰۲۰ آغاز شده است. دانشجویان می‌توانند وارد سیستم مدیریت یادگیری دانشگاه استانبول^{۱۹} (IUOYS) شوند و برنامه‌ها و کلاس‌های خود را در آنجا ببینند و به کمک راهنمای‌های موجود در سیستم وارد کلاس‌های مربوط به خود شوند. در این سایت تمام راهنمای‌های لازم هم برای اساتید و هم دانشجویان در موارد مختلف از نحوه ورود به سایت و بخش مورد نظر برای برقراری تماس تصویری و شروع کلاس گرفته تا نحوه برقراری و هماهنگ کردن دستگاه‌های کامپیوتر شخصی و موبایل‌ها؛ تمام این موارد به خوبی توصیف و ترسیم شده است. علاوه بر کلاس‌های آنلاین، تمام مواد و موارد درسی و آموزشی مربوط به هر کلاس در سیستم مخصوص آموزش از راه دور بارگذاری شده است و دانشجویان می‌توانند این مواد آموزشی که شامل: متن و ویدئو سخنرانی و درس استاد، نکات و دستورالعمل‌های آموزشی و درسی، یادداشت‌ها و لینک‌های آموزشی است را دانلود کنند. تاکنون نزدیک به ۲۰،۰۰۰ مطالب آموزشی در ۸ نوع محتوای مختلف (کتاب درسی، یادداشت، سخنرانی، فیلم سخنرانی، لینک کتاب درسی، لینک یادداشت سخنرانی، لینک ارائه سخنرانی، لینک ویدئو سخنرانی) در سیستم مدیریت یادگیری دانشگاه در اختیار دانشجویان قرار گرفته است.^{۲۰}

¹⁷ Orhan Pamul

¹⁸ İstanbul University Live Lessons System

¹⁹ İstanbul University Learning Management System

²⁰ <https://www.istanbul.edu.tr/en/newsdetail/more-than-20-000-educational-materials-were-made-available-to-our-students-54004A00570075007A00770064007200480037006E0039007900700046006200610041004F003200370077003200>

به دلیل همه‌گیری ویروس کووید ۱۹ و لزوم ماندن در خانه، بخش کتابخانه و اسناد دانشگاه استانبول یک صفحه وب را تهیه و طراحی کرده است که برای دسترسی به مطالب و کتاب‌های موجود در کتابخانه‌های مجازی می‌باشد. هدف از این کار کمک به پیشبرد تحقیقات، پشتیبانی از آموزش، انتقال منابع و اطلاعات موجود در جهان به دانشگاهیان و دانشجویان دانشگاه استانبول از طریق این وبسایت است. در طی همه‌گیری ویروس کرونا، برخی از انتشارات مطالعات مربوط به ویروس کرونا را تحت یک عنوان جمع‌آوری می‌کنند و آدرس آن را در اختیار دانشگاهیان، دانشجویان و محققان قرار می‌دهند تا بتوانند به راحت‌ترین شیوه ممکن و در کمترین زمان به تازه‌ترین یافته‌ها و پژوهش‌های انجام شده دسترسی داشته باشند (Istanbul University, 2020). همچنین در بخشی از وبسایت دانشگاه استانبول به مانند خیلی از دانشگاه‌های دیگر از جمله دانشگاه‌های فوق‌ذکر، دستورالعمل‌ها و توصیه‌های بهداشتی به دانشجویان و اساتید در زمینه اقدامات لازم و ضروری که فرد می‌تواند برای جلوگیری از شیوع ویروس کرونا^{۲۱} انجام دهد در قالب اینفوگرافیک‌های ارائه شده است. در برخی از این اینفوگرافیک‌ها تازه‌ترین یافته‌ها و اطلاعات مربوط به ویروس کرونا ارائه شده است؛ برای مثال در یک اینفوگرافیک به خوبی توضیح داده شده است «این باور و احتمال که ممکن است ویروس کرونا در آب و هوای گرم و خشک و معتدل انتقال نیابد یا اینکه در دمای هوای گرم از بین برود رد شده است». از سوی دیگر، اساتید و چهره‌های شناخته شده این دانشگاه که در زمینه پزشکی و ایمنولوژی تخصص دارند در موارد متعدد و متناوب به معرفی و شناخت این ویروس پرداخته و در قالب مصاحبه، نوشته و یادداشت در مورد راه‌های مقابله با ویروس کرونا، چگونگی کنترل و راه‌های عدم انتقال آن به تفصیل بدان‌ها پرداخته‌اند^{۲۲}.

²¹ <https://www.istanbul.edu.tr/en/content/covid-19-information-page/videos>

²² <https://www.istanbul.edu.tr/en/newsdetail/prof-dr-mustafa-oral-oncul-all-the-necessary-measures-were-taken-in-the-fight-ag-380031004D00770052004200670049004F003000620039007900700046006200610041004F003200370077003200>

FACT:
The new coronavirus can be transmitted in areas with hot and humid climates

From the evidence so far, the new coronavirus can be transmitted in ALL AREAS, including areas with hot and humid weather. Regardless of climate, adopt protective measures if you live in, or travel to an area reporting COVID-19. The best way to protect yourself against COVID-19 is by frequently cleaning your hands. Eliminate viruses that may be on your hands and avoid infection that could occur by then touching your eyes, mouth, and nose.

World Health Organization #Coronavirus #COVID19 9 March 2020

نمونه اینفوگرافیک‌های توصیه‌های مربوط به نحوه ماسک زدن در دانشگاه استانبول

اقدامات دانشگاه استانبول در حوزه پژوهش و ابتکارات مربوط به همه‌گیری ویروس کووید ۱۹

بر خلاف بسیاری از دانشگاه‌های مطرح دنیا، دانشگاه استانبول و بسیاری از دانشگاه‌های هم سطح که در کشورهای خود جزء بهترین دانشگاه‌ها محسوب می‌شوند، در زمینه پژوهش و مطالعات بدیع به هیچ عنوان قابل قیاس با دانشگاه‌های برتر دنیا نیستند. این مهم درباره دانشگاه استانبول که جزء بهترین دانشگاه‌های ترکیه است و در سطح جهان نیز جزء ۵۰۰ دانشگاه برتر قرار دارد کاملاً صادق است. منهای تمهیدات و اقداماتی که این دانشگاه در زمینه مراقبت‌های بهداشتی، توصیه‌های بهداشتی، گزارش تازترین دستاوردها و پژوهش‌های انجام گرفته در جهان در حوزه مقابله و مبارزه با شیوع ویروس کرونا، اقدام خاصی که مختص این دانشگاه باشد و در قالب یک طرح یا مطالعه پژوهشی دستاوردهای ملموسی داشته باشد به هیچ عنوان دیده نمی‌شود.

در حقیقت هدف از اینکه در اینجا به بررسی دانشگاه استانبول پرداخته شد این بود که مخاطبان بتوانند به صورت اجمالی مقایسه‌ای داشته باشند درباره اقدامات و تمهیداتی که در دانشگاه‌های برتر جهان از جمله جانز هاپکینز آمریکا، آکسفورد بریتانیا و اوپسالا در سوئد انجام شده با عملکرد دانشگاه‌های چون استانبول ترکیه که به لحاظ ساختاری و فرایند آموزشی و همچنین بافت جغرافیایی و انسانی شباهت‌های بسیار به کشور ایران دارد. تاکید می‌شود دانشگاه استانبول در زمره دانشگاه‌های با کیفیت مطلوب در کشور ترکیه است اما روشن است این دانشگاه به لحاظ نوآوری و پژوهش‌های اصیل به هیچ عنوان قابل قیاس با دانشگاه‌های فوق‌الذکر نیست.

دلایل و علل مختلفی برای عدم ظرفیت در دانشگاه‌های بزرگ و شناخته شده‌ی چون دانشگاه استانبول در زمینه انجام تحقیقات و پژوهش‌های اصیل و فوری در مقایسه با دانشگاه‌های برتر جهان می‌توان برشمرد. از مهمترین دلایلی که در این زمینه می‌توان برشمرد می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- عدم تخصیص منابع مالی لازم از سوی دولت‌ها به دانشگاه‌ها و حوزه پژوهش؛
- ناتوانی بخش خصوصی در کسب استقلال مالی و مادی از دستگاه دولتی و عدم تمایل دولت به حمایت از خصوصی‌سازی؛
- ضعف و عدم توسعه اقتصادی کشورهای توسعه نیافته و در حال توسعه و در نتیجه عدم اولویت پژوهش و آموزش در برنامه‌ریزی‌های زیرساختی؛
- نبود استقلال دانشگاهی و تمرکزگرایی در نظام آموزش؛
- عدم استقلال و آزادی اساتید و اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها و پژوهشگران در حوزه‌های علمی و تحقیقاتی مختلف؛
- به دلیل عدم حمایت و پشتیبانی‌های مالی و معنوی، و عدم استقلال دانشگاهی، جامعه دانشگاهی در زمینه استفاده از ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های موجود به منظور نوآوری و ابتکار ناتوان است؛

تغییر در الگوی تعامل دانشگاه و جامعه

به گفته سمیر خلف^{۲۳}، استاد ژنتیک مولکولی در مرکز تحقیقات ملی مصر، "همه‌گیری ویروس کرونا باعث افزایش احساس مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها نسبت به جوامع خود شده است و بر اساس نیازهای جوامع محلی الگوی شکل‌گیری مشارکت را در آینده قطعاً دستخوش تغییر خواهد کرد. به باور سمیر خلف این یک اقدام اصلاحی و سازنده است که در نهایت به مشارکت و تعامل دو سویه‌ی دانشگاه و جامعه به صورت فعالانه‌تر خواهد انجامید. سمیر معتقد است که مراکز دانشگاهی و علمی کشورها باید "برای استادان، پژوهشگران و دانشجویان منابع لازم برای آموزش، پیشرفت حرفه‌ای و یادگیری مبتنی بر جامعه را فراهم کنند". آنها همچنین باید ایده‌ها، ابتکارات و استراتژی‌هایی را برای مشارکت مجازی و داوطلبانه، منابع آموزشی، اطلاعات مربوط به مشارکت مدنی و همچنین فرصت‌های موجود در حوزه خدمات اجتماعی مهیا کنند. دانشگاه‌ها همچنین باید با شبکه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی همکاری کنند تا دانش و بهترین و سریع‌ترین روش‌های ممکن را در زمینه ایجاد راه‌حل برای مشکلات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی در جامعه به وجود آورد (Sawahel, 2020). بنابراین، می‌توان خوش‌بین بود که جنس مشارکت و تعامل حوزه پژوهش و مطالعات چه در دانشگاه و چه در نظام آموزشی به صورت کلی در

²³ Samir Khalaf

آینده مبتنی بر درک مقوله مسئولیت اجتماعی خواهد بود. مسئولیت اجتماعی که بدون شک از جوامع محلی و ملی فراتر خواهد رفت و در قالب بین‌المللی و جهانی نمود پیدا می‌کند.

یکی از نکات قابل توجه و مهم درباره همه‌گیری ویروس کرونا که یک بحران جدی در سطح جهانی است، تغییر در الگوی همکاری‌های شرکت‌های عظیم بین‌المللی است. به صورت معمول، در مواقع بحران و بروز بی‌ثباتی شرکت‌ها و سازمان‌های بزرگ بین‌المللی برای در امان ماندن از تبعات بحران تمام تلاش خود را انجام می‌دهند تا از کانون بحران دور بوده و از آن مصون بمانند. اما این امر در مورد بحران همه‌گیری ویروس کرونا متفاوت است. ماهیت و دامنه این بحران به شکلی است که تقریباً هیچ شخص و سازمان و نهادی از آن مصون نیست و همین شاخصه موجب شده است تا شرایطی بوجود آید که سازمان‌ها و شرکت‌های بزرگ به فکر همکاری‌های جدی و گسترده باشند تا بتوانند با کمترین آسیب ممکن از آن عبور کنند. برای مثال شرکت‌های بزرگ گوگل و آمازون در تلاش هستند با سرمایه‌گذاری و ابداعات نوآورانه بتوانند در روند مقابله با کرونا تاثیرگذار بوده و زمینه‌های لازم را برای سایر گروه‌ها، افراد و نهادها مهیا کنند (Gafni, 2020). این شرکت‌ها همچنین به دنبال راه‌های هستند که بتوانند از شرکت‌ها و سازمان‌های خرد در سطح ملی و منطقه‌ای حمایت کنند تا بتوانند این بحران اقتصادی ناشی از همه‌گیری ویروس کرونا را پشت سر بگذارند. بنابراین، با همه‌گیری ویروس کرونا شاهد شکل‌گیری روندها و جریان‌های جدیدی در نوع و سطح درک مقوله‌های از قبیل مسئولیت اجتماعی افراد، نهادها، سازمان‌ها و دولت‌ها هستیم که در این روندها دانشگاه‌ها به عنوان کانون‌های علم و دانش بیش از پیش وامدار جوامع محلی، ملی و فراملی هستند.

منابع

- محمودی، بیت‌الله (۱۳۹۹). کرونا و مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها، قابل بازیابی در:

<https://www.irna.ir/news/83723422/>

- Istanbul University (2020). Covid19 information page, retrieved from: <https://www.istanbul.edu.tr/en/content/covid-19-information-page/announcements>
- Gafni, N. (2020). COVID-19: How companies can support society, retrieved from: <https://www.weforum.org/agenda/2020/03/coronavirus-and-corporate-social-innovation/>
- Rolander, Niclas (2020). Sweden Says Controversial Covid-19 Strategy Is Proving Effective. Retrieved from: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-04-19/sweden-says-controversial-covid-19-strategy-is-proving-effective> access: April 19, 2020,
- Sawahel, W. (2020). Academic communities respond to society's needs, retrieved from: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200406080959501>
- Upsala University Website (2020). <https://www.uu.se/en/>
- Upsala University Website (2020). <https://www.uu.se/en/news-media/news/article/?id=14476&typ=artikel>